

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національної академії

внутрішніх справ

доктор юридичних наук,

професор

Володимир ЧЕРНІЙ

30.06. 2020 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ щодо дисертації Перепелиці Наталії Вікторівни на тему «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 31 жовтня 2017 р., протокол № 26

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедр теорії держави та права, конституційного права та прав людини, кримінального права, публічного управління та адміністрування, поліцейського права, філософії права та юридичної логіки, цивільного права і процесу, відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ від 25 червня 2020 року

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Гусарев С.Д., доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С., доктор юридичних наук, доцент Мінченко О.В. (науковий керівник), доктор юридичних наук, професор Андреев Д.В. (рецензент), доктор юридичних наук, доцент Дрозд О.Ю., доктор юридичних наук, доцент Калиновський Б.В., доктор юридичних наук, доцент Гультай М.М., кандидат юридичних наук, доцент Лукашенко А.А., доктор юридичних наук, доцент Берестова І.Е. (рецензент), кандидат юридичних наук, професор Василевич В.В., доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Орлов Ю.Ю., кандидат юридичних наук, доцент Стрельченко О.Г., кандидат юридичних наук, доцент Лапка О.Я., кандидат юридичних наук, доцент Завальний А.М., кандидат юридичних наук, доцент Демиденко В.О., кандидат юридичних наук Сьох К.Я., кандидат юридичних наук, доцент Кришевич О.В., кандидат юридичних наук, доцент Петровський А.В., кандидат юридичних наук Кулик Т.О., кандидат юридичних наук, доцент Старицька О.О., кандидат юридичних наук, доцент Кривицький Ю.В., кандидат юридичних наук, доцент Пелих Н.А.

З присутніх – 9 докторів юридичних наук та 13 кандидатів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Перепелиці Н.В. на тему «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Перепелиці Н.В. щодо основних положень дисертації на тему «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, методологію та методику, охарактеризувала об'єкт та предмет дослідження, виклала основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист. Було відзначено науково-практичну значущість роботи, впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що юридична діяльність, як складова соціальної діяльності у суспільстві – це єдність теоретичного й матеріально-практичного процесів, які здійснюються соціальними суб'єктами з метою цілеспрямованого використання та зміни навколишнього середовища в інтересах людей. Активні державно-правові процеси та перетворення, що тривають в Україні останні десятиліття, спонукають до переосмислення давно відомих та усталених теоретичних положень юридичної професії, а також удосконалення та адаптації до сучасних реалій правозастосовчої практики. Визнання людини як основної цінності, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканості та безпеки, а також закріплення принципу верховенства права стали основою відмови від превалювання юридичного нормативізму та імплементації положень природного розуміння права, а також фактором зміни аксіологічних основ правової діяльності юриста. Саме їх впровадження є метою зміни нормативно-правової основи організації та діяльності правника. У таких умовах формування правової держави та розвитку громадянського суспільства поглиблюється роль права, правових засобів регулювання, правової культури суспільства. Це зумовлено необхідністю посилення захисту прав і свобод, подолання негативних явищ правового нігілізму.

Принципи права пронизують все правове життя суспільства, відбивають увесь зміст та процес застосування права й мають визначний вплив на процес підготовки нормативних актів, виступають у якості фундаменту для реалізації як окремих норм чи галузей права, так і всієї системи права. По суті, вся правотворча, правозастосовна та правоохоронна діяльність держави ґрунтується на загальних принципах права, в процесі чого вони використовуються як основний орієнтир. Професійна діяльність юриста ґрунтується на взаємообумовлених та взаємозалежних правових та етичних принципах і стандартах. Ступінь їх реалізації

може виступати мірилом якості здійснюваної юристом діяльності. З цієї точки зору дослідження проблематики юридичної професії набуває нового забарвлення та актуалізує наукові пошуки щодо подальшого дослідження загальних засад професійної діяльності юристів в Україні.

Багато в чому стан якості суспільного життя пов'язується безпосередньо із сферою діяльності правових інституцій, в якій працює значна кількість представників юридичної професії, що визначає не лише їх соціальну значущість, але й високу відповідальність перед суспільством за стан законності, свободи та справедливості.

Метою дисертаційного дослідження є комплексний аналіз теоретико-правових засад принципів професійної діяльності юристів в умовах трансформації правової системи України в контексті її європейської інтеграції та розроблення на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення в Україні.

Для досягнення зазначеної мети необхідно було вирішити такі задачі:

- узагальнити здобутки юридичної науки та здійснити аналіз джерельної бази з проблематики принципів професійної діяльності юристів;
- визначити основні методологічні підходи й методи дослідження принципів професійної діяльності юристів;
- запропонувати авторське визначення поняття «принципи професійної діяльності юристів» на підставі виявлених специфічних ознак;
- окреслити призначення принципів професійної діяльності юристів та визначити їх функції;
- запропонувати напрями реалізації принципів професійної діяльності юристів;
- проаналізувати міжнародно-правове та європейсько-правове регулювання принципів професійної діяльності юристів;
- розробити напрями удосконалення вітчизняного нормативно-правового регулювання принципів професійної діяльності юристів в умовах інтеграції України у європейський правовий простір.

Об'єкт дослідження – юридична діяльність як явище правової дійсності.

Предмет дослідження – теоретико-правові засади принципів професійної діяльності юристів.

Методологічну основу дослідження становить система методологічних підходів і методів наукового пізнання, вибір яких зумовлений предметом дослідження.

Емпіричну базу дослідження становить аналіз та узагальнення історичних пам'яток права, праць видатних філософів і правознавців, розвідок сучасних вітчизняних і зарубіжних правознавців у галузі права; актів вітчизняного та міжнародного права; висновків і рекомендацій міжнародних правознавчих організацій, зокрема Європейського суду з прав людини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних теоретико-правових досліджень у юридичній науці, у межах якого висвітлено історичні, теоретичні та методологічні аспекти принципів професійної діяльності юристів. У межах означеної роботи

обґрунтовано низку наукових положень, важливих для осмислення та вдосконалення правничої діяльності в Україні, зокрема:

вперше:

- узагальнено та систематизовано науково-джерельну базу дослідження з проблематики принципів професійної діяльності юристів, унаслідок чого здійснено розподіл усіх джерел за видом юридичної діяльності та предметним критерієм. Використані в роботі доктринальні джерела класифіковано на три групи дослідження: а) професійних принципів; б) морально-етичних засад й особистісних якостей правника; в) порівняльно-правових дослідженнях;

- обґрунтовано, що формування системи принципів професійної діяльності юристів пов'язано з розвитком юридичної діяльності та юридичної практики, яке відбулося у два етапи: загальноюридична діяльність й цілеспрямована діяльність з упорядкуванням видової юридичної практики, створення окремих принципів для кожного виду юридичної діяльності й вимог до неї;

- запропоновано «принципи юридичної діяльності» розглядати як базову, загальну ідею, яка уособлює основні положення юридичної науки та досягнення юридичної практики і виконує функцію загальноправового орієнтиру у процесі здійснення юридичної діяльності та подальшого її розвитку. Такий підхід дозволив запропонувати «поняття загальних принципів юридичної діяльності» як основоположних ідей та загальних правил професійної поведінки, які відбивають професійні ідеали, практичний досвід, сутнісні властивості права, корелюють правовідносини у процесі здійснення професійної юридичної діяльності, є орієнтирами, вимогами її здійснення та за своїм походженням є похідними від принципів права, а тому мають розглядатися у взаємному зв'язку та взаємодії з ними;

- доведено, що принципи професійної діяльності юристів є похідними від загальноправових принципів, і тому їх варто розглядати у взаємозв'язку й взаємодії, що дозволяє полегшити й поглибити існуючі наукові уявлення щодо особливостей юридичної діяльності;

удосконалено:

- критерії систематизації принципів професійної діяльності юристів за: суб'єктами здійснення юридичної діяльності, джерелом походження, професійною спеціалізацією, правового регулювання, юридичною силою;

- наукова аргументація щодо розширення системи уявлень про роль і значення принципів у сфері юридичної діяльності, що знаходить зовнішній вираз у процесі фахової діяльності юриста, обґрунтування фактів правової дійсності, використання юридичних знань, а також у процесі визначення правових підстав прийнятого рішення, під час дебатів тощо, де принципи стають змістом юридичної діяльності;

- наукове бачення щодо напрямів практичної реалізації принципів професійної діяльності юристів через призму основних та характерних для усіх видів юридичної діяльності: верховенство права, незалежність, законність, справедливість;

дістало подальший розвиток:

- методологічні засади дослідження принципів професійної діяльності юристів, що зумовлені особливостями предмета пізнання, унаслідок чого обґрунтовано тезу про пріоритетне використання діяльнісного підходу, який виконує інтеграційну (об'єднувальну) функцію щодо низки загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що й надало можливість реалізувати мету теоретико-правового дослідження;

- система принципів юридичної практичної діяльності, їх зміст, способи формалізації в актах національного та міжнародного права. Доведено необхідність виокремлення також групи неписаних принципів, які формуються у сфері юридичної практики та матеріалізуються в актах професійної поведінки юристів;

- підходи до класифікації функцій принципів права: принципи, що містять вимоги до правовідносин (вимоги, які висуваються безпосередньо до учасників правовідносин, які підлягають правовому врегулюванню); принципи, які покладені в основу правового регулювання (принципи, зміст яких орієнтує, яким саме чином необхідно себе поводити у процесі правотворчості та правореалізації).

- обґрунтування ідеї верховенства права, що є природно-правовою за суттю, формується іманентно, органічно і так само розвивається у принцип та вчення про верховенство права;

- аргументація реалізації принципу справедливості у професійній діяльності юристів за умов розбудови демократичної, правової та соціальної держави, головними цілями і завданням якої є визнання, забезпечення та охорона прав і свобод людини та громадянина в гармонії із суспільним благом;

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Після завершення доповіді Перепелиці Н.В. присутніми були поставлені такі **запитання**:

Кулик Т.О.: На праці яких вчених ви спиралися під час написання дисертаційного дослідження?

Відповідь: Питання дослідження юридичної діяльності неодноразово опинялося в центрі наукової уваги багатьох вітчизняних дослідників у сфері права. Зокрема слід згадати роботи В. Д. Бабкіна, М. О. Баймуратова, В. С. Бігуна, Ю. М. Бисаги, С. В. Бобровник, Ю. А. Ведернікова, В. В. Галунько, С. Д. Гусарєва, О. Є. Жалінського, В. С. Журавського, А. П. Зайця, О. В. Зайчука, М. І. Козюбри, В. В. Копейчикова, О. Л. Копиленка, В. В. Лемака, В. В. Молдована, Н. М. Оніщенко, В. Ф. Опришка, М. Ф. Орзіха, О. В. Петришина, В. Ф. Погорілка, С. П. Погребняка, П. М. Рабіновича, В. М. Селіванова, О. Ф. Скаун, С. С. Сливки, М. І. Ставнійчук, О. Д. Тихомирова, В. З. Ухача, Г. О. Хрислової, В. М. Шаповала, Ю. С. Шемшученка та інших, які у своїх розвідках зверталися до різних сторін реалізації права у сфері юридичної діяльності. Особливості юридичної діяльності в сучасних умовах глобалізації та трансформації національних правових систем, інтеграції України у світовий та європейський правовий простір осмислювалися В. М. Денисовим, В. С. Журавським, Л. О. Луць та іншими. Ряд дослідників працювали над питаннями забезпечення юридичної діяльності та розвитку деонтологічного

напрямую правових досліджень, зокрема Ю. А. Агешин, О. М. Бандурка, Є. О. Гіда, О. М. Карпов, О. С. Кобліков, Є. О. Лукашева, М. І. Малишко, С. С. Сливка, В. І. Темченко.

Окремі аспекти проблематики юридичної діяльності (структура, функції, типологія, психологія, соціологія юридичної діяльності) досліджували такі російські правники як С. С. Алексєєв, А. Е. Жалінський, В. Н. Карташов, О. В. Кривельська, В. М. Кудрявцев, О. В. Малько, М. Н. Марченко, М. І. Матузов, Ю. М. Оборотов, Ю. А. Тихомиров, Л. С. Явич.

Значний внесок у розробку проблеми функціонування правових систем та їх окремих складових, у тому числі й юридичної діяльності, зробили такі зарубіжні вчені як Е. Аннерс, Е. Бланкенбург, В. Гиленсен, Р. Давид, Х. Кьотц, Б. Хашматулла, К. Хессе, К. Цвайгерт.

Завальний А.М.: У чому полягає практичне значення одержаних результатів?

Відповідь: Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації сформульовано й обґрунтовано наукові положення, які дають змогу розширити теоретико-правове уявлення про принципи професійної діяльності юристів. Теоретичні й прикладні висновки, рекомендації дисертаційного дослідження набули практичного застосування та мають перспективу використання у:

- науково-дослідній роботі – для проведення наукових досліджень із теорії права, науково-правових експертиз нормативних актів та подальшого вивчення проблематики юридичної діяльності;

- освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Юридична деонтологія», «Теорія держави та права», «Порівняльне правознавство».

Кривицький Ю.В.: Що становить методологічну основу Вашого дисертаційного дослідження?

Відповідь: Методологічну основу дисертаційного дослідження становить система методів наукового пізнання, як-от: герменевтичний, історичний, структурний, функціональний, порівняльно-правовий, системний, догматичний (формально-логічний), класифікації, прогностичний, конкретно-соціологічний. Для досягнення наукової об'єктивності отриманих результатів застосування цих методів було комплексним. Вибір методології безпосередньо пов'язаний з предметом дисертаційного дослідження. Обрана система методів спрямована на пізнання сутності професійної діяльності юристів, її структурної характеристики та функціональних напрямів впливу, а також на аналіз сучасного стану формування та реалізації принципів професійної діяльності юристів в Україні й визначення шляхів її нормативно-правового удосконалення тощо.

Після відповідей на запитання з відгуком виступила науковий керівник, **доктор юридичних наук, доцент Мінченко Ольга Василівна.**

Актуальність теми, обраної для дисертаційного дослідження визначається по-перше, важливістю побудови інтелектуального мосту між теоретичними здобутками і юридичною практикою, оскільки вивчення фундаментальних основ

професійної діяльності юристів є необхідною умовою удосконалення практичної юридичної діяльності.

По-друге, захист прав і свобод людини і громадянина, як одне з найважливіших завдань держави, реалізується юристами. А вся правотворча, правозастосовна та правоохоронна діяльність держави ґрунтується на загальних принципах права, в процесі чого вони використовуються як основний орієнтир. Принципи права - одне з фундаментальних понять в теорії права, і одночасно складне і суперечливе. Принципи права, як і саме право - явище багатогранне, багаторівневе і багатовимірне. Відповідно, вони, принципи права, як і принципи професійної діяльності юристів, є продуктом людської діяльності, а отже, відображають рівень культури суспільства, його цінності на даному етапі історичного розвитку, вплив суб'єктів - нормотворців, нормозастосувачів, тлумачів тощо на його функціонування і розвиток.

По-третє, тим, що дана робота є однією із перших наукових досліджень в якій розроблено теоретико-правове розуміння принципів професійної діяльності юристів, проаналізовано особливості формування та практику їх реалізації, а також міжнародний досвід цього питання. Дане питання широко висвітлюється у працях представників різних галузевих юридичних наук, однак загальнотеоретичний їх аналіз та систематизація відсутні. Авторка намагається подолати цю прогалину.

Для досягнення поставленої мети і задач цієї дисертації Н.В. Перепелиця правильно визначила об'єкт, предмет і методи дослідження, які уміло використала при вирішенні конкретних проблем теоретичного та практичного характеру у своїй дисертації.

Дисертантка має достатній загальний рівень розвитку та професійно грамотно володіє вибраним арсеналом дослідження, що в кінцевому результаті, дозволило логічно сформулювати наукову новизну цієї розробки, а саме: узагальнено та систематизовано науково-джерельну базу дослідження з проблематики принципів професійної діяльності юристів, унаслідок чого здійснено розподіл усіх джерел за видом юридичної діяльності та предметним критерієм.

За час підготовки роботи Н.В.Перепелиця зарекомендувала себе на кафедрі з позитивної сторони. Нею було самостійно підготовлено 9 наукових праць, серед яких 3 статті - у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, дві статті - у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 4 статті - у збірниках (наукових доповідей), оприлюднених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах, форумі, а також методичних рекомендаціях.

Індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план Перепелиця Н.В. виконала у повному обсязі.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом, оформлення.

Зважаючи на вищевикладене, можна стверджувати, що дисертація Перепелиці Наталії Вікторівни «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження» містить нові наукові положення й науково обґрунтовані результати в теорії права загалом та теорії юридичної діяльності зокрема, що в сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання.

Зміст дисертації цілком відповідає заявленій дисертанткою науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження виконано зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою.

Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим МОН України вимогам, тому автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Доктору юридичних наук, доценту Берестовій І.Е.: Робота присвячена досить актуальній темі та проблематиці всебічного аналізу принципів професійної діяльності юристів.

Здобувачем правильно визначено предмет і об'єкт дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексний аналіз теоретико-правових засад принципів професійної діяльності юристів в умовах трансформації правової системи України в контексті її європейської інтеграції та розроблення на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення в Україні

Дисертанткою узагальнено здобутки юридичної науки та здійснено аналіз джерельної бази з проблематики принципів професійної діяльності юристів. Визначено основні методологічні підходи й методи дослідження принципів професійної діяльності юристів. Запропоновано авторське визначення поняття «принципи професійної діяльності юристів» на підставі виявлених специфічних ознак. Окреслено призначення принципів професійної діяльності юристів та визначити їх функції. Запропоновано напрями реалізації принципів професійної діяльності юристів. Проаналізовано міжнародно-правове та європейсько-правове регулювання принципів професійної діяльності юристів. Розроблено напрями удосконалення вітчизняного нормативно-правового регулювання принципів професійної діяльності юристів в умовах інтеграції України у європейський правовий простір.

Таким чином, дисертація Перепелиці Н.В. «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження» може бути рекомендована для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії з відповідної спеціальності в разовій спеціалізованій вченій раді.

Доктору юридичних наук, професору Андреєву Д.В.: Дисертація присвячена актуальним питанням, пов'язаним з висвітленням історичних, теоретичних та методологічних аспектів принципів професійної діяльності юристів.

Методологічну основу дослідження становить система методологічних підходів і методів наукового пізнання, вибір яких зумовлений предметом дослідження.

Дисертація виконана відповідно до Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, схваленої Законом України від 21 листопада 2002 року № 228-IV, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових

досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 рр. (рішення Вченої ради від 29 жовтня 2013 р., протокол № 28), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28/1).

Таким чином, дисертація Перепелиці Н.В. «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження» може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії з відповідної спеціальності.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Кандидат юридичних наук, доцент Завальний А.М., який підкреслив, що цікавою є багатоаспектною є дана праця. Аспірантка з науковим керівником продемонстрували творчий критичний підхід та науково обґрунтовані результати проведеного дослідження. Погоджуюсь, що принципи професійної діяльності юристів, принципи здійснення юридичної роботи в окремих сферах суспільного життя або в межах певної юридичної спеціалізації досліджені недостатньо. Привертають до себе увагу такі проблемні питання, як ієрархічність системи принципів, імперативність принципів права щодо всіх сфер та напрямів правової діяльності, виділення загального та особливого у характеристиці принципів, що становлять засади окремих видів практичної діяльності юристів, ступінь нормативної забезпеченості того чи іншого принципу, роль принципу як алгоритму дії у вирішенні юридичної справи за умов недостатньої урегульованості суспільних відносин тощо. Ці та деякі інші недоопрацювання науковців не дають достатніх підстав для вироблення адекватної оцінки відповідності засобів, методів здійснення юридичної діяльності її функціям, завданням та напрямам подальшого удосконалення.

У цілому, дисертація Перепелиці Н.В. «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження» відповідає вимогам стосовно дисертацій, може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Орлов Ю.Ю., який відзначив, що запропонована дисертація розкриває дуже актуальні питання сучасної науки і реалій сьогодення. З огляду на відповідність існуючим вимогам до дисертацій, виконання індивідуального плану аспіранта, її доцільно рекомендувати до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Доктор юридичних наук, професор Гусарєв С.Д. у своєму виступі підтримав попередніх доповідачів, акцентував увагу на змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що дисертаційне дослідження є теоретично і практично значущим, але варто не забувати, що дослідження порівняльно-правове,

тому по всій роботі має бути постійний аналіз. Під час доповіді, а також відповідей на запитання Перепелиця Н.В. продемонструвала знання нормативних та доктринальних джерел, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

У підсумку, дисертація Перепелиці Н.В. «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження» відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему Перепелиці Наталії Вікторівни на тему «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Юридична діяльність, як складова соціальної діяльності у суспільстві – це єдність теоретичного й матеріально-практичного процесів, які здійснюються соціальними суб'єктами з метою цілеспрямованого використання та зміни навколишнього середовища в інтересах людей. Активні державно-правові процеси та перетворення, що тривають в Україні останні десятиліття, спонукають до переосмислення давно відомих та усталених теоретичних положень юридичної професії, а також удосконалення та адаптації до сучасних реалій правозастосовчої практики. Визнання людини як основної цінності, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканості та безпеки, а також закріплення принципу верховенства права стали основою відмови від превалювання юридичного нормативізму та імплементації положень природного розуміння права, а також фактором зміни аксіологічних основ правової діяльності юриста. Саме їх впровадження є метою зміни нормативно-правової основи організації та діяльності правника. У таких умовах формування правової держави та розвитку громадянського суспільства поглиблюється роль права, правових засобів регулювання, правової культури суспільства. Це зумовлено необхідністю посилення захисту прав і свобод, подолання негативних явищ правового нігілізму.

Принципи права пронизують все правове життя суспільства, відбивають увесь зміст та процес застосування права й мають визначний вплив на процес підготовки нормативних актів, виступають у якості фундаменту для реалізації як окремих норм чи галузей права, так і всієї системи права. По суті, вся правотворча, правозастосовна та правоохоронна діяльність держави ґрунтується на загальних принципах права, в процесі чого вони використовуються як основний орієнтир. Професійна діяльність юриста ґрунтується на взаємообумовлених та взаємозалежних правових та етичних принципах і стандартах. Ступінь їх реалізації може виступати мірилом якості здійснюваної юристом діяльності. З цієї точки зору дослідження проблематики юридичної професії набуває нового забарвлення та актуалізує наукові пошуки щодо подальшого дослідження загальних засад професійної діяльності юристів в Україні.

Багато в чому стан якості суспільного життя пов'язується безпосередньо із сферою діяльності правових інституцій, в якій працює значна кількість представників юридичної професії, що визначає не лише їх соціальну значущість, але й високу відповідальність перед суспільством за стан законності, свободи та справедливості.

Питання дослідження юридичної діяльності неодноразово опинялося в центрі наукової уваги багатьох вітчизняних дослідників у сфері права. Зокрема слід згадати роботи В. Д. Бабкіна, М. О. Баймуратова, В. С. Бігуна, Ю. М. Бисаги, С. В. Бобровник, Ю. А. Ведернікова, В. В. Галуцько, С. Д. Гусарєва, О. Є. Жалінського, В. С. Журавського, А. П. Зайця, О. В. Зайчука, М. І. Козюбри, В. В. Копейчикова, О. Л. Копиленка, В. В. Лемака, В. В. Молдована, Н. М. Оніщенко, В. Ф. Опришка, М. Ф. Орзіха, О. В. Петришина, В. Ф. Погорілка, С. П. Погребняка, П. М. Рабіновича, В. М. Селіванова, О. Ф. Скакун, С. С. Сливки, М. І. Ставнійчук, О. Д. Тихомирова, В. З. Ухача, Г. О. Христової, В. М. Шаповала, Ю. С. Шемшученка та інших, які у своїх розвідках зверталися до різних сторін реалізації права у сфері юридичної діяльності. Особливості юридичної діяльності в сучасних умовах глобалізації та трансформації національних правових систем, інтеграції України у світовий та європейський правовий простір осмислювалися В. М. Денисовим, В. С. Журавським, Л. О. Луць та іншими. Ряд дослідників працювали над питаннями забезпечення юридичної діяльності та розвитку деонтологічного напрямку правових досліджень, зокрема Ю. А. Агєшин, О. М. Бандурка, Є. О. Гіда, О. М. Карпов, О. С. Кобліков, Є. О. Лукашева, М. І. Малишко, С. С. Сливка, В. І. Темченко.

Окремі аспекти проблематики юридичної діяльності (структура, функції, типологія, психологія, соціологія юридичної діяльності) досліджували такі російські правники як С. С. Алексєєв, А. Е. Жалінський, В. Н. Карташов, О. В. Кривельська, В. М. Кудрявцев, О. В. Малько, М. Н. Марченко, М. І. Матузов, Ю. М. Оборотов, Ю. А. Тихомиров, Л. С. Явич.

Значний внесок у розробку проблеми функціонування правових систем та їх окремих складових, у тому числі й юридичної діяльності, зробили такі зарубіжні вчені як Е. Аннерс, Е. Бланкенбург, В. Гиленсен, Р. Давид, Х. Кьотц, Б. Хашматулла, К. Хессе, К. Цвайгерт.

Аналіз вітчизняної правничої літератури, у якій висвітлюється юридична діяльність, дозволяє дійти висновку про перманентний інтерес науковців до окресленої проблематики. Імплементация міжнародних стандартів прав людини у національну правову систему потребує не лише створення ефективного правового механізму їх забезпечення, а й підготовки професіоналів-правників нового покоління, для яких людська гідність, права людини, справедливість є основою їхнього правового світогляду.

У цілому проблематика принципів права є достатньо розробленою в юридичній науковій літературі. Проте принципи професійної діяльності юристів, принципи здійснення юридичної роботи в окремих сферах суспільного життя або в межах певної юридичної спеціалізації досліджені недостатньо. Привертають до себе увагу такі проблемні питання, як ієрархічність системи принципів, імперативність принципів права щодо всіх сфер та напрямів правової діяльності,

виділення загального та особливого у характеристиці принципів, що становлять засади окремих видів практичної діяльності юристів, ступінь нормативної забезпеченості того чи іншого принципу, роль принципу як алгоритму дії у вирішенні юридичної справи за умов недостатньої урегульованості суспільних відносин тощо. Ці та деякі інші недоопрацювання науковців не дають достатніх підстав для вироблення адекватної оцінки відповідності засобів, методів здійснення юридичної діяльності її функціям, завданням та напрямам подальшого удосконалення. Зазначені обставини й зумовили обрання цієї теми дисертації, визначили об'єкт та предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, схваленої Законом України від 21 листопада 2002 року № 228-IV, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 рр. (рішення Вченої ради від 29 жовтня 2013 р., протокол № 28), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28/1).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 31 жовтня 2017 р. (протокол № 26).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є комплексний аналіз теоретико-правових засад принципів професійної діяльності юристів в умовах трансформації правової системи України в контексті її європейської інтеграції та розроблення на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення в Україні.

Для досягнення зазначеної мети необхідно було вирішити такі *задачі*:

- узагальнити здобутки юридичної науки та здійснити аналіз джерельної бази з проблематики принципів професійної діяльності юристів;
- визначити основні методологічні підходи й методи дослідження принципів професійної діяльності юристів;
- запропонувати авторське визначення поняття «принципи професійної діяльності юристів» на підставі виявлених специфічних ознак;
- окреслити призначення принципів професійної діяльності юристів та визначити їх функції;
- запропонувати напрями реалізації принципів професійної діяльності юристів;
- проаналізувати міжнародно-правове та європейсько-правове регулювання принципів професійної діяльності юристів;

– розробити напрями удосконалення вітчизняного нормативно-правового регулювання принципів професійної діяльності юристів в умовах інтеграції України у європейський правовий простір.

Об'єкт дослідження – юридична діяльність як явище правової дійсності.

Предмет дослідження – теоретико-правові засади принципів професійної діяльності юристів.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить система методологічних підходів і методів наукового пізнання, вибір яких зумовлений предметом дослідження.

З метою забезпечення повноти й обґрунтованості дослідження було використано такі підходи та методи наукового пізнання: *діяльнісний підхід* – для дослідження юридичної діяльності як складного динамічного явища, виявлення особливостей її здійснення, а також визначення її взаємодії з іншими явищами правової дійсності (підрозділи 1.2, 2.1, 3.2); *герменевтичний метод* – для інтерпретації наукових текстів, нормативно-правових актів і навчальних матеріалів з питань досліджуваної проблематики (підрозділи 1.1, 2.1, 2.3, 3.2); *історичний метод* – під час висвітлення особливостей формування й розвитку принципів професійної діяльності юристів (підрозділ 1.1); *структурний метод* – для окреслення формування та реалізації принципів професійної діяльності юристів (розділ 2); *функціональний метод* – з метою з'ясування призначення та функції принципів професійної діяльності юристів (підрозділ 2.2); *порівняльно-правовий метод* – для виявлення особливостей міжнародно-правового та європейсько-правового регулювання принципів професійної діяльності юристів, а також оцінки можливостей упровадження іноземного досвіду у вітчизняну правозастосовну практику (підрозділ 2.2, розділ 3); *системний метод* – уможливив розглянути принципи професійної діяльності юристів як основні засади, вихідні положення, ідеї, які є орієнтирами, вимогами її здійснення, відбивають сутнісні властивості права (підрозділи 2.1, 2.2); *догматичний (формально-логічний) метод* – для формування понятійного апарату принципів професійної діяльності юристів та висвітлення змісту таких понять, як «юридична діяльність», «юридична практика», «принципи професійної діяльності юристів», «функції принципів професійної діяльності юристів» (підрозділи 2.1–2.3); *прогностичний метод* – для визначення основних шляхів удосконалення вітчизняного нормативно-правового регулювання принципів професійної діяльності юристів в Україні (підрозділ 3.2); *конкретно-соціологічний метод* – під час проведення анкетування, спрямованого на з'ясування суспільного бачення сучасного стану законодавчого забезпечення та перспектив розвитку принципів професійної діяльності юристів в Україні (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2).

Емпіричну базу дослідження становить аналіз та узагальнення історичних пам'яток права, праць видатних філософів і правознавців, розвідок сучасних вітчизняних і зарубіжних правознавців у галузі права; актів вітчизняного та міжнародного права; висновків і рекомендацій міжнародних правознавчих організацій, зокрема Європейського суду з прав людини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних теоретико-правових досліджень у юридичній науці,

у межах якого висвітлено історичні, теоретичні та методологічні аспекти принципів професійної діяльності юристів.

У межах означеної роботи обґрунтовано низку наукових положень, важливих для осмислення та вдосконалення правничої діяльності в Україні, зокрема:

вперше:

- узагальнено та систематизовано науково-джерельну базу дослідження з проблематики принципів професійної діяльності юристів, унаслідок чого здійснено розподіл усіх джерел за видом юридичної діяльності та предметним критерієм. Використані в роботі доктринальні джерела класифіковано на три групи дослідження: а) професійних принципів; б) морально-етичних засад й особистісних якостей правника; в) порівняльно-правових дослідженнях;

- обґрунтовано, що формування системи принципів професійної діяльності юристів пов'язано з розвитком юридичної діяльності та юридичної практики, яке відбулося у два етапи: загальною юридична діяльність й цілеспрямована діяльність з упорядкуванням видової юридичної практики, створення окремих принципів для кожного виду юридичної діяльності й вимог до неї;

- запропоновано «принципи юридичної діяльності» розглядати як базову, загальну ідею, яка уособлює основні положення юридичної науки та досягнення юридичної практики і виконує функцію загальноправового орієнтиру у процесі здійснення юридичної діяльності та подальшого її розвитку. Такий підхід дозволив запропонувати «поняття загальних принципів юридичної діяльності» як основоположних ідей та загальних правил професійної поведінки, які відбивають професійні ідеали, практичний досвід, сутнісні властивості права, корелюють правовідносини у процесі здійснення професійної юридичної діяльності, є орієнтирами, вимогами її здійснення та за своїм походженням є похідними від принципів права, а тому мають розглядатися у взаємному зв'язку та взаємодії з ними;

- доведено, що принципи професійної діяльності юристів є похідними від загальноправових принципів, і тому їх варто розглядати у взаємозв'язку й взаємодії, що дозволяє полегшити й поглибити існуючі наукові уявлення щодо особливостей юридичної діяльності;

удосконалено:

- критерії систематизації принципів професійної діяльності юристів за: суб'єктами здійснення юридичної діяльності, джерелом походження, професійною спеціалізацією, правового регулювання, юридичною силою;

- наукова аргументація щодо розширення системи уявлень про роль і значення принципів у сфері юридичної діяльності, що знаходить зовнішній вираз у процесі фахової діяльності юриста, обґрунтування фактів правової дійсності, використання юридичних знань, а також у процесі визначення правових підстав прийнятого рішення, під час дебатів тощо, де принципи стають змістом юридичної діяльності;

- наукове бачення щодо напрямів практичної реалізації принципів професійної діяльності юристів через призму основних та характерних для усіх видів юридичної діяльності: верховенство права, незалежність, законність, справедливість;

дістало подальший розвиток:

- методологічні засади дослідження принципів професійної діяльності юристів, що зумовлені особливостями предмета пізнання, унаслідок чого обґрунтовано тезу про пріоритетне використання діяльнісного підходу, який виконує інтеграційну (об'єднувальну) функцію щодо низки загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що й надало можливість реалізувати мету теоретико-правового дослідження;

- система принципів юридичної практичної діяльності, їх зміст, способи формалізації в актах національного та міжнародного права. Доведено необхідність виокремлення також групи неписаних принципів, які формуються у сфері юридичної практики та матеріалізуються в актах професійної поведінки юристів;

- підходи до класифікації функцій принципів права: принципи, що містять вимоги до правовідносин (вимоги, які висуваються безпосередньо до учасників правовідносин, які підлягають правовому врегулюванню); принципи, які покладені в основу правового регулювання (принципи, зміст яких орієнтує, яким саме чином необхідно себе поводити у процесі правотворчості та правореалізації).

- обґрунтування ідеї верховенства права, що є природно-правовою за суттю, формується іманентно, органічно і так само розвивається у принцип та вчення про верховенство права;

- аргументація реалізації принципу справедливості у професійній діяльності юристів за умов розбудови демократичної, правової та соціальної держави, головними цілями і завданням якої є визнання, забезпечення та охорона прав і свобод людини та громадянина в гармонії із суспільним благом;

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації сформульовано й обґрунтовано наукові положення, які дають змогу розширити теоретико-правове уявлення про принципи професійної діяльності юристів. Теоретичні й прикладні висновки, рекомендації дисертаційного дослідження набули практичного застосування та мають перспективу використання у:

- *науково-дослідній роботі* – для проведення наукових досліджень із теорії права, науково-правових експертиз нормативних актів та подальшого вивчення проблематики юридичної діяльності (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 15.12.2019 р.);

- *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Юридична деонтологія», «Теорія держави та права», «Порівняльне правознавство» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17.12.2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорено на засіданнях кафедри теорії держави та права й міжкафедрального семінару Національної академії внутрішніх справ, а також оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях й круглому столі, зокрема: «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Львів, 26–27 січня 2018 р.); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (с. Деревач, 21 квітня 2018 р.); «Правова доктрина: міжнародний досвід та практична реалізація в Україні» (м. Маріуполь, 22 травня 2019 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Публікації. Основні положення та висновки дослідження відображено у 10 наукових працях, три із яких опубліковано у наукових фахових виданнях України, три – в іноземних наукових періодичних виданнях, а також чотирьох тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та круглого столу.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Перепелиця Н. В. Принципи професійної юридичної діяльності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 352–361.

2. Перепелиця Н. В. Принципи права як стандарти професійної юридичної діяльності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 360–369.

3. Перепелиця Н. В. Особенности реализации принципов права в практической юридической деятельности. *Право и закон*. 2018. № 3. С. 4–8.

4. Перепелиця Н. В. Реалізація принципу незалежності у процесі здійснення окремих видів юридичної діяльності. *ScienceRise: Juridical Science*. 2018. № 4(6). С. 20–24.

5. Перепелица Н.В. Понятие и система принципов профессиональной деятельности юристов. *Право и закон*. 2019. № 3. С. 99-105.

6. Nataliia Perepelytsia. Features of international legal regulation principles of professional activity of lawyers. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6-3. С. 267-273. (Словацька Республіка).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Перепелиця Н. В. Окремі питання регулювання загальних засад діяльності юридичних клінік в Україні. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 26–27 січ. 2018 р.)*. Львів: «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 10–12.

8. Перепелиця Н. В. Співвідношення принципів права та юридичної практики. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали міжвуз. наук.-практ. круг. столу (Київ, 21 квіт. 2018 р.)*. Деревач: Нац. акад. внутр. справ, 2018. С. 326–330.

9. Перепелиця Н. В. Проблеми реалізації принципу справедливості у професійній діяльності юриста. *Правова доктрина: міжнародний досвід та практична реалізація в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 22 трав. 2019 р.)*. Маріуполь: Донец. юрид. ін-т внутр. справ МВС України, 2018. С. 465–467.

10. Перепелиця Н.В. До питання історіографії дослідження принципів професійної діяльності юристів. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики: матеріали міжнар. наук.-практ. Конференції (Маріуполь, 19 трав. 2020 р.)*. Маріуполь: Маріупольський державний університет, 2020.

Характеристика особистості здобувача. Перепелиця Наталія Вікторівна народилася 15 листопада 1993 року в м. Мукочево Закарпатської області, у 2015 році закінчила Національну академію внутрішніх справ та отримала диплом магістра за спеціальністю «Правознавство» та здобула кваліфікацію юриста.

На сьогоднішній день працює провідним фахівцем відділення режиму та секретного діловодства відділу режимно-секретного забезпечення Національної академії внутрішніх справ.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Перепелиці Н.В. і повноти публікацій основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

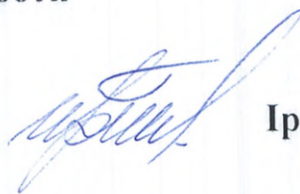
1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Перепелиці Наталії Вікторівни на тему «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертації Перепелиці Н.В. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачем вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2019 року № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Перепелиці Н.В. на тему «Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

провідний фахівець відділу аналітичної роботи
та організації управління
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

Ірина БЕРЕЗТОВА

Рецензент:

директор навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ДЛЯ
ДОДАТКУ
Дмитро АНДРЕЄВ
фахівець
Відділення по роботі з персоналом постійного
складу відділу персоналу НАВС
Григорчук С.А.